УДК 821.161.2-1 "19" Глазовий

Ю. Шкуратенко, асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ХУДОЖНЯ РЕЦЕПЦІЯ СВІТОГЛЯДНИХ ІМПЕРАТИВІВ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ТВОРЧОСТІ ПАВЛА ГЛАЗОВОГО

У статті розглядається, які світоглядні імперативи Тараса Шевченка вплинули на формування світогляду Павла Глазового. З'ясовується, як письменник-гуморист переосмислив Шевченкові поняття "слово", "правда", "воля". Доводиться, що під впливом імперативів Т. Шевченка в основу світоглядних засад Павла Глазового лягло особливе ставлення до місії поета, яке полягає у пробудженні національної свідомості.

Ключові слова: *правда, слово, воля, національна свідомість, національна самокритика.*

У переламні моменти життя, на зламі століть і епох, коли відбуваються невідворотні зміни в житті народів, кожна нація шукає опори у своїх пророків. Минуло вже понад два століття, а більшого пророка для українців ніж Тарас Шевченко не було. Уже понад двісті років український народ у найтяжчі моменти свого життя звертається до творчості Кобзаря. Слова одного з сучасників Т. Шевченка Б. Грінченка окреслюють те значення, яке поет відігравав для своїх сучасників, і яке відіграє дотепер: "Ми певні, що в українській літературі з'явиться ще багато діячів, рівних Шевченкові талантом, але не буде вже ні одного, рівного йому своїм значенням у справі нашого національного відродження: *будуть великі письменники, але не буде вже пророків*" (Курсив наш – Ю.Ш.) [2, 72].

Ще один сучасник Т. Шевченка Пантелеймон Куліш сказав про поета так: "[…] уся сила і вся краса нашої мови тільки йому одному відкрилася […] Були в нас на Вкраїні великі воїни, були великі правителі, а ти став вище всіх їх […]" [7, 5]. Зі слів письменника випливає, що діяльність Тараса Шевченка для більшості українців важливіша за діяльність "великих воїнів", "великих правителів", тобто важливіша за діяльність політиків через те, що його праця визначалася у царині Духа. "Ти бо, Тарасе, – продовжує П. Куліш, – Вчив нас не людей із сього світу зганяти, не городи й села опановувати: ти вчив нас *правди* святої, животворящої" (Курсив наш – Ю.Ш.) [7, 5] Ми ще повернемося до цього Шевченкового імперативу правди. Зазначимо лише, що пророча місія Т. Шевченка визначається тим, що саме він став автором *національно-консолідуючого авторського міфа* [5, 7], завдяки якому відбувається актуалізація Шевченкових імперативів як у XIX, так і у XX, і XXI століттях.

Художня рецепція світоглядних імперативів Тараса Шевченка у творчості Павла Глазового не випадкова. Поет-гуморист і сатирик актуалізує Шевченкові настанови тоді, коли складні реалії вже не радянської, а незалежної України негативно впливали на життя кожного українця. Попри те, що Україна виборола свою незалежність у 1991 році, наслідки панування радянської влади відчувалися як тоді, так відчуваються й досі. Павло Глазовий був вражений тим, що українська держава, будучи офіційно незалежною й суверенною, все ще змушена відстоювати своє право на окремішність.

Український народ зіштовхнувся із цілою низкою проблем: убогістю основної маси українського населення та байдужістю політичної еліти до проблем українців, придушенням української культури, абсурдними спробами введення російської мови як другої державної, засміченням теле- й радіоефіру різноманітними низькоякісними шоу тощо. Усі ці реалії "незалежної" української дійсності не пройшли повз життя поета Павла Глазового, який щиро переймався долею свого народу. Тож поет спробував переосмислити усі ті явища й події, які відбувалися в Україні, у "Листах до друга в США" й віднайти відповіді на запитання, в чому ж коріняться проблеми українських негараздів.

Причини українських негараздів корінилися в природі українців, у особливостях національної ментальності українців. Павло Глазовий, як ніхто інший, усвідомлював, що риси характеру народу значною мірою визначають його історичну долю. Саме тому поет намагався переосмислити, яким чином позитивні та негативні риси української ментальності вплинули на перебіг історії українського народу.

У контексті пошуків відповідей на означене коло проблем у своїх листах з приводу подій, що відбувалися в Україні з 1990 по 2002 роки, Павло Глазовий звертається до творчості Тараса Шевченка. Адже, хто як не Шевченко – Пророк нації, духовний Батько і правозахисник свого народу – мав стати за приклад для Павла Глазового в його світоглядних пошуках.

Так, зокрема, розмірковуючи над міжусобицями сучасних українських політиків, П. Глазовий пише про заплановану атаку на Шевченка в січні 2001 року: "Чаша терпіння [народу] переповнюється, і недарма декому такий страшний Шевченко з його "Гайдамаками". Скільки було Тарасові років, коли він їх написав? Тридцяти ще не було. То чому ж він *саме цим* почав свою творчість? Бог йому підказав, що треба писати. Ні, не підказав, а звелів. І поставив його на сторожі біля народу нашого. Тому й лютують тут і там ті, кому вже пам'ятники його як більмо на оці…" [8, 243]. Закономірним постає питання: чому ж до цього часу Шевченко такий страшний чужим та єдинокровним "людоморам"? Певно тому, що *завдяки Т. Шевченку* відбулося зародження того, що можемо з

повним правом визначити як *українську національну ідею* [5, 41], яка стала чинником консолідації нації.

Адже саме Т. Шевченко закликає перечитати книгу слави нації, її героїчної та кривавої боротьби за незалежність проти чужих та єдинокровних "людоморів", про тих земляків-безбатченків, у яких вже давно атрофувалася історична пам'ять. Саме для того, щоби пробудити історичну пам'ять, Т. Шевченко дуже гостро окреслив дискурс України, який полягає в мотиві *національної самокритики* [1, 382–384], який, на нашу думку, зближає творчість Тараса Шевченка з творчістю Павла Глазового.

Так, у своїй гуморесці "Прадолюбний кум" зі збірки "Куміада" Павло Глазовий наголошує на важливому внеску Кобзаря: *"Тільки Богом нам дарований Поет / Міг далеко так заглянути вперед / І розкрити Вічну Правду для людей, / За яку стікає кров'ю Прометей"* [3, 293]. Ця цитата засвідчує, що саме Шевченко змусив переглянути книгу історії українців для того, щоби пробудити пам'ять. Але пробудження від багатовікового сну – завжди болюче та "полинногірке", воно не мислиться без національної самокритики. Саме цей мотив є чи не найважливішим показником зрілості й глибини національної свідомості. Якщо розглядати літературний процес із позицій протиставлення трагічного комічному, то творчості Тараса Шевченка й Павла Глазового знаходяться по різні полюси. Проте в основі їхніх світоглядних засад лежить спільне прагнення донести правду до людей і пробудити цією правдою національну свідомість.

Закономірним постає питання, на які хиби українства треба вказати письменнику, щоби пробудити націю від багатовікового сну. Відповідь необхідно шукати в історії, перш за все, в – радянській. Павло Глазовий зауважує: "…довгі роки совєтської власті спотворили душі людські, зробили їх грубими й нечуйними, а найстрашніше – безбожними" [8, 215]. Так склалося, що наслідки радянської дійсності ми гостро відчуваємо навіть за часів незалежності. Саме тому поет-гуморист пише: "…ми від важкої "дружби" з Росією дійсно морально занепали й здичавіли" [8, 221]. Співіснування спочатку з Російською імперією, а потім і з радянською Росією поступово спотворили українську ментальність.

О. Забужко схильна назвати це українською двоїстістю, дуалізмом. У своєму дослідженні "Шевченків міф" письменниця вважає за принципове підкреслити, що під дуалізмом розуміє *українську двоїстість*, закорінену у соціопсихологічній природі й особливостях *історичної долі* українства, яке змушене було в реальних імперських умовах приймати "парадигму *співжиття української людини з імперією*" (Курсив наш – Ю.Ш.) [5, 24]. Проблема українського дуалізму, закладеного вимушеним для

всякого несамостійного народу, опанованого колонізатором, на думку дослідниці, не знята і у двадцятому столітті [5, 22]. З наслідками цього явища уже в тому ж таки XX і на початку XXI століття зіштовхнувся й Павло Глазовий. Тож порушена проблема, дискурс стосовно якої спричинила вже сама поява Т. Шевченка, видається актуальною у контексті художньої рецепції Шевченкових імперативів у творчості Павла Глазового.

Дискурс стосовно українського дуалізму був актуалізований і окреслений самим Т. Шевченком. Пізніше явище українського "перевертництва" підніме у своїй творчості Павло Глазовий. Тому, перш за все, необхідно звернутися до позиції Т. Шевченка, яку він висловив, готуючи до друку нове видання "Кобзаря". У своєму зверненні Т. Шевченко аналізує попередню спадщину, починаючи від Г. Сковороди і І. Котляревського, закінчуючи Г. Квіткою-Основ'яненком та С. Гулаком-Артемовським. Цікаво, що "Енеїда" Тарасу Шевченку хоч і "добра, а все-таки сміховина на московський шталт" [10]. Г. Сковорода все ж не дорівнюється до "народного і великого" Бернса, бо його "збила з пливу латинь, а потім московщина" [10]. "Основ'яненко дуже добре приглядався на народ, та не прислухався до язика, бо, може, його не чув у колисці од матері, а Г[улак]-Артемовський хоть і чув, так забув, бо в пани постригся" [10], тобто і Квітка-Основ'яненко і С. Гулак-Артемовський недостатньо уваги приділяли мові. У чому ж криється основна проблема попередньої спадщини – Т. Шевченко мовить так: "Горе нам! Безуміє нас обуяло отим мерзенним і богупротивним панством" [10]. Отже, головна проблема проревізаної Шевченком української інтелігенції полягає, на думку О. Забужко, "у відчуженні від автентичної етнокультури" [5, 23].

Тобто роздвоєння, українська двоїстість коріниться у глибоко вкоріненій традиції *служби сюзеренові* та відповідним наскрізним сервілізмом [5, 24]. Для того, щоб збагнути причини цієї катастрофічної для українців традиції, необхідно заглибитися в українську історію. М. Костомаров у своїй праці "Две русские народности" зазначає: "Доля південноруського племені склалася так, що ті, які висувалися з маси, зазвичай втрачали і народність; в давнину вони робилися Поляками, зараз робляться Великоросіянами: народність південноруська постійно була і тепер залишається надбанням простої маси. Якщо ж доля залишає висуванців в сфері прадідівської народності, то вона [народність] якось знову їх поглинає до маси і позбавляє здобутих переваг" [6, 79]. Таким чином, літературознавець називає однією з рис української ментальності – схильність до втрати своєї народності, яка була закладена ще з часів співіснування з поляками: українець, що висувається з маси, проявляє схильність до пристосуванства і врешті-решт може втратити з нею будь-який зв'язок.

На жаль, проблема пристосуванства актуальна в українському суспільстві й дотепер. Варто лише поглянути на проблему "перевертнів" в українській владі, підняту Павлом Глазовим, і зауважити, що її художнє втілення бере початок у творчості Тараса Шевченка ще від проблеми землячків-батьченків. Зважаючи на ці факти, не можна не погодитися з М. Костомаровим у тому, що проблема українського роздвоєння є на часі. Т. Шевченко окреслив цю рису українського панства гнівною інвективою: *"Раби, подножки, грязь Москви, / Варшавське сміття – ваші пани / Ясновельможнії гетьмани. / Чого ж ви чванитеся, ви! / Сини сердешної Украйни! / Що добре ходите в ярмі, / Ще лучше, як батьки ходили"* [9, 253]. Ці рядки засвідчують, що Т. Шевченко розгорнув полеміку з імперською ідеологією, а точніше – з *хворобою російського Духа, ув'язненого імперією.* Йдеться про постійну імперську неситість, жадобу живитися чужим, повсякчас вчиняючи переступ супроти цільності чужого існування. Внаслідок імперської ідеології, нав'язаних хворих цінностей Україна опинилася в тому стані, який триває і зараз [5, 38]. Тому то й українці, вражені цією хворобою ладні впокорюватися й відмовлятися від свого, українського, вважаючи його меншовартісним, в бажанні долучитися до більш значимого, величного, імперського. Звідси й бере початок оте "богупротивне панство", започатковане українською шляхтою. Саме тому, в згадуваній нами "Передмові" Т. Шевченка до "Кобзаря" поет звертається до своєї братії: "А на москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і у нас народ і слово" [10]. У такий спосіб поет застерігає своїх співвітчизників від пристосуванства на імперський лад і заохочує писати не хуторянську, де "жиди, шинки, свині і п'яні баби", а повнокровну нову літературу, про зародження якої свідчила його власна – Шевченкова – поява [10].

Про наслідки і відголоски цієї ідеології, цього вимушеного співжиття українців з імперією, про українську готовність впокоритися перед владою йдеться й у поезії поета-гумориста Павла Глазового "Перевертні": *"Добрі душі ми / З вами маємо / І дурить себе / Дозволяємо. / Звідкіля до нас / Хто не зявиться, / Зверхньо дивиться, / Грубо ставиться, / "Із'ясняється" / Лиш по-своєму, / Як зі смердами / Або з гоями, / А ми скалимось / Та підтакуєм, / Та підштокуєм, / Та піддакуєм"* [3, 188]. Подана цитата свідчить про те, що відповідальність за ситуацію в країні письменник покладає не лише на перевертнів-можновладців, а й на народ, який, за словами Т. Шевченка "мовчить, витріщивши очі". Це перший з аспектів українського дуалізму, якщо поглянути на ситуацію з позиції народу.

Другий аспект українського дуалізму проявляється з позиції перевертнів-можновладців. У такому плані ця двоїстість

проявляється саме тоді, коли людина наділяється владою. "Мені моторошно стає, – пише Павло Глазовий, – коли я бачу на екранах самозадоволені, пещені пики бізнесменів з риб'ячими очима й холодними, робленими посмішками. Може, я помиляюся, але то все – не люди, а якісь висушені прагматикою манекени з великими мозками й дрібненькими душами-лопуцьками. І проповідники, всілякі там Шулери, дратують штучністю й нещирістю й тією ж гидотною самовпевненістю й замилуванням власною персоною" [8, 24]. Ця цитата засвідчує те, що поет-гуморист спостеріг страшне явище тотальної втрати політичної еліти зв'язку зі своїм народним корінням, їх моральне зубожіння. До того ж, Павло Глазовий чітко диференціює бізнесменів, тобто представників влади, та український народ, окреслюючи ситуацію в Україні як "безглуздя, яке коїться нині на Україні: гризуться за владу, як вовки, ладні все продати, тільки б утриматись на спині окраденого, замученого народу" [8, 222]. Таких висуванців письменник навіть не розглядає як частину українського народу, вони для нього чужинці, перевертні, які паразитують на чесній праці українського народу.

Проблему перевертнів, про яких йшлося, поет-гуморист переосмислює у контексті своєї хазарської теорії. Таких паразитів письменник називає хазарами на потвердження своєї "хазарська теорії", яка полягає в тому, що серед українців від часів панування Хазарського каганату живуть ненависники нашого народу. При чому ці окупанти не мають певної національної приналежності. "Живуть серед нашого народу, їдять його хліб – та ще й як їдять! І так ненавидять українців. Це не просто комуністична ненависть, а зоологічна злоба, яка протягом тисячі років передається з покоління в покоління, незалежно від того, до якої нації належать чи відносять себе ці одвічні приблуди" [8, 216]. Таким чином сучасну політичну еліту поет-гуморист навіть не вважає за українців. Вони для нього – дика хазарська орда, перевертні, "глисти, *які* тисячу літ висмоктують соки з України" [8, 224].

Павло Глазовий наголошує на тому, що саме з часів розгрому Каганату й підступної окупації хазарами нашої благодатної землі почалися всі тисячолітні біди України та її історичні трагедії [8, 247]. Щоб проілюструвати хазарську теорію, розглянемо гнівну епіграму "Нові українці", в якій автор наголошує на тому, що "*Це праправнуки хазарські* / *Глушать нашу мову,* / *Щоб розвіять Україну,* / *Як суху полову.* / *Ось чому до українців* / *Стільки люті й злості:* / *Живемо в столиці навіть,* / *Як незвані гості.* / *Це вони створили штучно* / *Злидні і розруху,* / *Щоб від нас, від українців,* / *Не лишилось духу"* [3, 50]. І знову застерігає нас письменник від тієї пастки, яка чатує на українців, якщо вони потраплять до хазарських лап: *"Наших ніздрів не дратує* / *Азіатський запах,* / *Сопемо собі тихенько* / *У*

хазарських лапах, / *Бо забули, яких батьків* / *І чиї ми діти,* / *І не знаєм, з чого риба* / *Починa смердіти…"* [3, 52]. Риба, безумовно, починає смердіти з голови. Проте постає риторичне питання: що можна говорити про так званих малокультурних висуванців, якщо навіть інтелігенція не уникнула цього хазарського впливу.

І в такому ставленні до державних цінностей винна вже не хазарська орда, а власне народ, який не захищає своїх національних інтересів: "Хазари розперезалися зовсім, а наша "братія мовчить собі, витріщивши очі"…" [8, 240]. Йдеться про негативну рису українського народу, яка полягає в *одвічному мовчанні німих рабів*, *які не вміють відстояти свої права*. Павло Глазовий окреслює зазначену проблему словами Тараса Григоровича: "братія мовчить собі, витріщивши очі" [8, 240]. Все це надає особливого значення проблемі самосвідомості українського народу та визначає актуальність поглядів Павла Глазового на проблеми духовної трансформації та відродження сучасного українського суспільства.

Саме тому поет-гуморист актуалізує Шевченкові імперативи "правди", "слова" і "волі", оскільки вже своєю появою в українській культурі, своєю творчістю Т. Шевченко засвідчив, що насправді територіально розтерзана й розчахнута Україна є єдиною нацією. Тобто, завдяки такому явищу в українській культурі як Т. Шевченко українці подолали національну кризу й усвідомили проблему хвороби російського духу, ув'язненого імперією. Тому поет-гуморист і звертається до імперативів Кобзаря, переосмислюючи у такий спосіб своє завдання і свій обов'язок перед народом. Завдяки Т. Шевченку поет-гуморист і сатирик Павло Глазовий прагне подолати кризу свого світовідчуття.

Правда. Першим Шевченковим імперативом, який у своїй творчості актуалізував Павло Глазовий є Правда, яку письменник повинен донести до людей [11, 472]. Це один з основоположних концептів у творчості Тараса Шевченка. Адже поруч зі "святою славою" "святая правда" є знаком абсолютної цінності поета [4, 500]. Т. Шевченко ж говорить про правду стільки гірких слів, скільки не наважилися сказати ніхто з романтиків [11, 472].

Цікавим є той факт, що творче кредо Павла Глазового також пов'язане з концептом правди. Прагнення Павла Глазового "сказати людям *правду не лише веселу*, а й *полинногірку*" стало частиною його творчого кредо [8,15]. Гіркота як Шевченкової правди, так і правди Павла Глазового невід'ємно пов'язана з мотивом *національної самокритики*, спрямованої на негативні й позитивні риси українців, які письменники розглядають нерозривно від історії українського народу.

Письменник-гуморист не може не підмічати всіх протиріч та невідповідностей, несправедливостей і негараздів, які відбуваються

в суспільстві. Митець "гумористичного мислення і світобачення" покликаний постійно переосмислювати, оцінювати, нарешті висміювати, викривати, оскільки в цьому полягає соціальна функція сміху. Отже, в основі світоглядних засад Павла Глазового лежить прагнення донести полинногірку правду до людей і *пробудити* цією правдою *національну свідомість.* Про особливе значення правди, її місця у бутті людей, йдеться у поезії "Невмируща" [3, 368 – 389].

Твір "Невмируща" будується на антитетичному протиставленні його, багатоликого ката, у якого тьма імен та її, "Незнищенної". Контрастність побудови образів вбачається вже з перших рядків: "*Він чорний був, як ніч, / Вона – як день, ясна. / Страшенно він хотів, / Щоб згинула вона"* [3, 368]. "Незнищенною" виявляється Правда, тричі нищена й тричі відроджена: спалена до тла на багатті, вона знову воскресала, закута у ланцюги і кинута у море, вона виходила з хвиль, забита в дубову труну і зарита у стометрову яму, вона виходила з під землі ще кращою. Антитечність образу Правди і її ката відображає одвічне протиборство двох сил – Добра, втіленням якого є Правда, і Зла, багатоликого ката, який будь-якою ціною прагне приховати Правду. Правду в даному творі варто розглядати в контексті християнського світогляду, відповідно до якого поняття "правди" співвідноситься з самим вічним життям, сущим, яке сприймається як Бог. Вона виступає і як правда, і як істина і одночасно як основний критерій правильності й істинності. З вище сказаного випливає, що Правда для Павла Глазового є тією світоглядною основою, на якій базується його творчий доробок, оскільки лише Правда може стати на сторожі скривджених, лише вона може вказати на винуватців, тобто, лише Правда є проявом Божої волі і Божого провидіння. Павло Глазовий обирає Шевченків імператив "*Вічної Правди* для людей", такої гіркої і необхідної, що за неї "стікає кров'ю Прометей" [3, 293].

Слово. Другим Шевченковим імперативом, який у своїй творчості актуалізував Павло Глазовий є Слово, котре буде поставлене Богом "на сторожі" біля рабів. Оскільки лише слово здатне визволити душу й волю і зробити з "рабів" "людей" [5, 72]. Цей імператив "Слова" нерозривно пов'язаний з попереднім поняттям "Правди".

Правда, яку письменник прагне донести до людей, покликана відкривати їм очі на ті негаразди й несправедливості, які відбуваються в країні, і захищати їхні права. Міркуючи над власним призначенням, Павло Глазовий ставить риторичне запитання: "…кого ж, окрім Тараса Шевченка в минулому, можна назвати справжнім *захисником* саме *прав людини*? Хто так чітко виголосив головне правило *правозахисництва,* як він?

Возвеличу рабів отих німих і на сторожі біля них поставлю *слово*!

Поставити слово на сторожі біля рабів – ото ж і є найвищої проби *захист прав людини*" (Курсив наш – Ю.Ш.) [8, 33] Цими

словами автор наголошує на тому, що *слово* поета покликане *захищати* й *возвеличувати* свій онімилий народ. У цьому полягає його висока місія і призначення, його обов'язок перед народом. Бог наділяє митця талантом для того, щоб той ніс слова правди до людей. І цим талантом, подарованим митцю, Бог не просто підказує, а велить поставити слово на сторожі народу.

"…Я саме й задумався: а що воно таке – талант? – пише Павло Глазовий. – І уявилося: виходиш Ти у світ. Бог дає Тобі свічечку й велить: − Іди, *тримай свічечку перед собою, щоб вона людям світила*, і іди лише *чесною дорогою*, бо як *оступишся, то й свічечка впаде і Ти з нею провалишся, і сліду ніякого не лишиш.* І Ти несеш ту свічечку, а з різних боків якісь пики-мордяки дмухають, щоб погасити свічечку, а якщо вона раптом ясно спалахне, то починають плювати й хлюпати холодною злобою. Ти хитаєшся, спіткаєшся і знаєш, що як випустиш свічечку, то й стежка під Тобою спалахне і опалить Тебе, і Ти згориш, загинеш – *і сліду ніякого не покинеш, як сказав наш Кобзар*…" (Курсив наш – Ю.Ш.) [8, 218]. Читаючи ці рядки Павла Глазового, мимохіть згадується автопортрет Тараса Шевченка зі свічкою, написаний 1845 року, який символізує Діогенів пошук істини і людини [1, 614].

Так і Павло Глазовий все життя присвятив тому, аби чесною працею служити своєму народові й виконувати свій обов'язок, покладений на митця Богом, перед людьми. Доносити Слово Правди, або правдиве слово до людей, відкривати істину й стояти на сторожі правозахисником. Оскільки лише Слово спроможне пробудити волю народу, пробудити його національну самосвідомість.

Воля. Йдеться зокрема про Шевченкову волю як свободу, як право, як дієву настанову, як те, що може пробудити наш народ від багатовікового летаргічного сну, пробудити його національну свідомість. Тобто Павло Глазовий слідом за Шевченком переосмислює такий український гріх як *параліч волі* [5, 66]. Поет-гуморист у "Листах до друзів" найбільше звертає увагу на такий прояв паралічу волі, як *невміння єднатися*, а, отже, і *боронити свої інтереси*: "[…] як свіжо звучать слова про те, що ми, українці, *не шануємо одне одного, не вміємо постояти за себе, за свої інтереси, не вміємо єднатися й боронитися"* (Курсив наш – Ю.Ш.) [8, 126]. Недаремне поет цитує Шевченка, коли мова йде про те, що ми не захищаємо своїх національних інтересів: "Хазари розперезалися зовсім, а наша "братія мовчить собі, витріщивши очі"…" [8, 240].

У "Куміаді" поет пише про тих, у кого територія на карті "не більше черв'ячка, а по радіо про них тільки й чуть, а про них телевізори товчуть, про їхні втрати та страждання". Письменник не заперечує того, що події, які відбувалися в цих країнах, справді принесли багато лиха. Проте, на думку поета, їхні лиха не можуть

стати в будь-яке порівняння з нашими національними бідами й катастрофами. Але, на відміну від інших держав, ми не вміємо говорити про наші біди, про наші величезні людські втрати, не вміємо відстоювати нашу історичну правду, а лише "безладно про це бормочемо, не шукаємо людського співчуття по-справжньому, і виходить, що ніби так нам і треба, що ні за ким плакати і побиватися. *Надто м'які у нас характери, не вміємо постояти за себе, дозволяємо біля своїх соборів і церков дубасити себе ломаками.* Може, то про себе ми й вигадали гірку приповідку, що дурнів і в церкві б'ють". [8, 126] Таким чином, невміння постояти за себе є наслідком м'якого характеру українців, який письменник ілюструє гумореской "Лагідна вдача": "*Ми дуже добрі і терплячі, / Ми злом не платимо за зло. / Такої лагідної вдачі / Іще на світі не було. / З усього сказаного видно, / Що в нас характери м'які. / Такі ми всі, тому що бідні. / Тому ми й бідні, що такі"* [3, 140].

Отже, Павло Глазовий звертається у своєму творчому доробку до постаті Тараса Шевченка в складний для України історичний етап. Він намагається з'ясувати, в яких рисах української ментальності криються причини українських негараздів. Переосмислюючи себе, свою місію, свій творчий обов'язок, письменник звертається до творчих імперативів духовного Батька українців – Тараса Шевченка. На думку поета, саме Шевченко став першим правозахисником свого народу, який поставив на сторожі біля нього "Слово". Т. Шевченко першим закликав перечитати книгу слави нації, її героїчної та кривавої боротьби за незалежність проти чужих та єдинокровних "людоморів" для того, щоби пробудити історичну пам'ять. Так як і твори Шевченка, останні збірки Павла Глазового – "Архетипи", "Куміада" − мають на меті *пробудити національну свідомість, пробудити волю.* А пробудження національної свідомості завжди болюче та гірке. Воно спрямоване в серцевину проблеми – в негативні риси української ментальності. Тож Павло Глазовий, вбачає місію поета у тому, щоб словом захищати й возвеличувати свій онімілий народ, словом пробудити його жагу до волі. А тому Слово Павла Глазового, подібно до Шевченкового Слова, сповнене національної самокритики, об'єктом якої постають негативні риси української ментальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш Ю. Вибрані студії. Сковорода. Гоголь. Шевченко / Передмова В. Панченка / Ю. Барабаш. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – 744 с.

2. Грінченко Б. Листи з України Наддніпрянської – Драгоманов М. Діалоги про українську національну справу / НАН України. Ін-т укр. Археографії [Електронна версія]. – К., 1994 [електронна версія]. Джерело з Інтернету: http://litopys.org.ua/drag/drag204.htm

3. Глазовий П. Архетипи. Гумор. Сатира / П. П. Глазовий. – К. : МАУП, 2003. – 235с.

4. Дзюба І. З криниці літ : тритомовик / І. Дзюба. – К.: Обереги : Гелікон, 2001. – Т.ІІ. – 842 с.

5. Забужко О. Шевченків міф України. Спроба філософського аналізу [електронна версія] / О. Забужко. – К.: Факт, 2006. Джерело з інтернету: http://royallib.ru/book/zabugko_oksana/shevchenkv_mf_ukrani_sproba_flosofskogo_analzu.html.

6. Костомаров Н. Две русские народности // Основа / М.Костомаров. − СПб., 1861. − №3. − С. 33–80.

7. Наш Шевченко. Збірник-альманах на 1960 р. у сторіччя смерти Поета 1861 – 1961, – Джерзі Сіті – Ню Йорк, СВОБОДА, 1961. – 259 с.

8. Павло Глазовий: Листи до друга в США. 1990–2002. / Упорядник Галешко Р. – К. : Фенікс, 2007. – 264 с.

9. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів : У 12 т. / Редкол.: Є. П. Кирилюк (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 1989. – Т.1. Поезії, 1837–1847 рр. / Упоряд. та коммент. В.С.Бородіна та ін.; Ред.. В. С. Бородін. – 528 с.

10. Шевченко Т. Передмова до нездійсненого видання "Кобзаря" [електронна версія]. Джерело з Інтернету: http://litopys.org.ua/shevchenko/shev507.htm

11. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні / Д. Чижевський. – К.: Вид-во "Орій" при УКСП "Кобза", 1992. – 230 с.

Надійшла до редколегії 11.03.14

Шкуратенко Ю.

Художественная рецепция мировоззренческих императивов Тараса Шевченко в творчестве Павла Глазового

В статье рассматриваются императивы Тараса Шевченко, которые повлияли на формирование мировоззрения Павла Глазового. Выясняется, как писатель-юморист переосмысливает понятия "слово", "правда", "воля" Тараса Шевченко. Доказывается, что под влиянием императивов Т. Шевченко в основу мировоззрения Павла Глазового как писателя положено особенное отношение к миссии поэта, в основе которого лежит пробуждение национального сознания.

Ключевые слова: правда, слово, воля, национальное сознание, национальная самокритика.

Shkuratenko Y.

The artistic reception of ideological imperatives of Taras Shevchenko in the works of Pavlo Glazovy

The place of Taras Shevchenko's world outlook imperatives in the context of Pavlo Glasovy's world view is presented in the article. It is studied how the poet-humorist interprets Taras Shevchenko's conceptions of "truth", "word", "liberty". The fact, that Taras Shevchenko's imperatives about poet's mission (which provides the awakening of the national consciousness) has the influence on Pavlo Glasovy, is proved.

Key words: truth, word, liberty, national consciousness, national self-criticism.

УДК 82.193-98:801.73

М. Слободянік, асп.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СПРИЙНЯТТЯ ШЕВЧЕНКОВОГО СЛОВА ЧЕРЕЗ ВІЗУАЛЬНІ ОБРАЗИ

Стаття є спробою проаналізувати шляхи, особливості та значення розповсюдження Шевченкового слова в інших семіотичних системах, що межують з літературою. Залучено інтертекстуальність та рецептивну естетику як науковий інструментарій дослідження на матеріалі полісеміотичних творів за мотивами творчості Т. Шевченка, що виникли у період з грудня 2013 р. до лютого 2014 р.

Ключові слова: *Шевченкове слово, полісеміотичний твір, інтертекстуальність, рецептивна естетика, візуальне сприйняття.*